

Слаєв Юрій Леонідович,
старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології
факультету № 1 Донецького державного
університету внутрішніх справ

КРИМІНАЛЬНО ПРОТИПРАВНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ФОРМАЛЬНО-ЮРИДИЧНА ОЗНАКА ОРГАНІЗОВАНИХ ЗЛОЧИННИХ УГРУПОВАНЬ

У межах кримінально-правових наук найбільш розповсюдженим об'єктом дослідження у царині протидії організованій злочинності є: 1) особи-учасники організованих злочинних угруповань; 2) кримінальні правопорушення, які вчиняються вказаними особами – учасниками організованої злочинних угруповань. Разом з цим, станом на сьогоднішній день, майже недослідженою є сфера наукового пізнання кримінально протиправної діяльності організованих груп та/або злочинних організацій.

Так, у формально-логічному вимірі правове поняття кримінально протиправної діяльності організованої групи або злочинної організації, встановлено приписами речення 2 частини 3 статті 27 Кримінального Кодексу України [1] (далі за текстом – КК України). Таким чином, в формально-юридичному аспекті кримінально протиправну діяльність можливо розуміти саме, як невід'ємну ознаку таких найбільш суспільно небезпечних форм співучасті у кримінальному правопорушенні, як: 1) організована група; 2) злочинна організація.

Звертаємо увагу на те, що норми частини 2 статті 1 Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» [2] (який є спеціальним юридичним актом у сфері протидії злочинам, що вчиняються організованими злочинними угрупованнями), встановлюють правоположення згідно якого: види та ознаки цих кримінальних правопорушень, а також кримінально-правові заходи щодо осіб, які вчинили такі кримінальні правопорушення, встановлюються Кримінальним кодексом України.

Внаслідок чого, вбачається, що вказаний Закон України [2] містить бланкетну норму, котра передбачає звернутися до положень іншого нормативно-правового акту, яким у даному випадку є КК України, як спеціальний юридичний акт, котрий містить саме визначення: 1) видів та ознак кримінальних правопорушень, що вчинені цими організованими злочинними

угрупованнями; 2) кримінально-правових заходи щодо осіб, які вчинили такі кримінальні правопорушення в складі організованих злочинних угруповань.

Таким чином, первинними структурними елементами організованої злочинності є саме особи та кримінальні правопорушення, що скоєні цими особами. Саме вказані два елементи є визначальними для формулювання поняття: організована злочинність, яке наведено у приписах частини 1 статті 1 вказаного Закону України [2]. Водночас, зазначаємо, що положення даного Закону встановлюють дефініцію – створення та діяльності організованих злочинних угруповань. Таким чином, створення/діяльність організованих злочинних угруповань є двома первинними функціональними елементами організованої злочинності. Внаслідок чого, можливо дійти висновку стосовно того, що в функціональному аспекті створення організованих злочинних угруповань є діянням у формі дії, яке за часом має місце раніше, аніж власне діяльність організованих злочинних угруповань. Так, вказану незаконну діяльність злочинних груп та організацій, можливо розглядати саме, як безпосереднє вчинення кримінальних правопорушень учасниками такого незаконного угруповання.

У свою чергу, із урахуванням формально-логічного методу тлумачення норм права, вбачається, що юридичну категорію «організованих злочинних угруповань», можливо розуміти, як таку, що охоплює, передусім, такі форми співучасті у кримінальному правопорушенні, як організована група (частина 3 статті 28 КК України), злочинна організація (частина 4 статті 28 КК України). Оскільки, суто лінгвістично (літерально) вищевказані дві форми співучасті у кримінальному правопорушенні в своїй назві містять дефініції «організована» або «організація». Одночасно з цим, вбачається, що до різновидів організованих злочинних угруповань цілком обґрунтовано можливо відносити також і спеціальні види організованих груп та злочинних організацій: 1) банда (стаття 257 КК України); 2) не передбачене законом воєнізоване формування (частина 1 стаття 260 КК України); 3) не передбачене законом збройне формування (частина 2 стаття 260 КК України), тощо.

Зазначаємо, що у разі системного тлумачення положень всього тексту речення 2 частини 3 статті 27 КК України, вбачається, що саме для організованої групи, злочинної

організації завжди та обов'язково характерна наявність такого співучасника кримінального правопорушення, як організатор.

У свою чергу, необхідно звернути увагу на те, що визначення поняття злочинної організації ґрунтується, в тому числі, й на таких юридичних дефініціях, як: 1) спільна діяльність з метою безпосереднього вчинення тяжких або особливо тяжких злочинів учасниками цієї організації; 2) керівництво чи координація кримінально протиправної діяльності інших осіб.

У даному випадку, є очевидним те, що спільна діяльність з метою безпосереднього вчинення тяжких або особливо тяжких злочинів учасниками злочинної організації є одним із найбільш суспільно небезпечних видів злочинних протиправних діянь, що вчиняються у співучасті. Адже, в даному випадку, є очевидним, що вказані злочини будуть вчинені умисно декількома особами, які за попередньою змовою зорганізувалися та кількість цих злочинів буде значно більшою аніж один, єдиний одиничний злочин.

Окрім цього, зазначаємо, що дефініція «кримінально протиправної діяльності інших осіб» свідчить про те, що є можливим здійснювати поділ кримінально протиправної діяльності на види в залежності від чого, чи вказаний діяльності вчиняється: організованою групою, злочинною організацією або певними особами, які різною мірою є дотичними до вказаних організованих злочинних угруповань.

Звертаємо увагу на те, що при описі ознак багатьох складів кримінальних правопорушень, які вчиняються, переважно, організованими групами та/або злочинними організаціями, окремими особами в складі вказаних форм співучасті зазначається саме юридична дефініція: «діяльність».

Зокрема, кваліфіковані склади злочину – колабораційна діяльність (стаття 111-1 КК України), передбачають такі спеціальні форми співучасті у кримінальному правопорушенні (спеціальні види злочинних організацій), як:

1) незаконні органи влади, створені на тимчасово окупованій території, у тому числі, окупаційна адміністрація держави-агресора (частини 2, 4, 5 статті 111-1 КК України);

2) незаконні судові або правоохоронні органи, створені на тимчасово окупованій території (частина 7 статті 111-1 КК України);

3) незаконні збройні чи воєнізовані формування, створені на тимчасово окупованій території (частина 7 статті 111-1 КК України).

У такому кримінальному правопорушенні, як створення терористичної групи чи терористичної організації (стаття 258-3 КК України), як ознака об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення вказується, в тому числі, таке діяння у формі дії, як організаційне чи інше сприяння створенню або діяльності терористичної групи чи терористичної організації.

При цьому, терористична група та терористична організація, в даному випадку, розуміються саме в якості спеціальних видів організованої групи та злочинної організації, відповідно.

Внаслідок чого, можливо дійти висновку про те, що кримінально протиправна діяльність організованої групи або злочинної організації є міждоктринальною юридичною дефініцією, яка лінгвістично (літерально) та формально-юридично передбачена в нормах Законодавства України про кримінальну відповідальність. Вбачається, що зміст вказаної дефініції має бути досліджено в межах кримінологічної науки. В даному випадку, форма та зміст кримінально протиправної діяльності становлять її загально-теоретичні ознаки.

При чому, матеріальні та ідеальні сліди кримінально протиправної діяльності організованої групи або злочинної організації мають бути зафіксовані за допомогою певних технічних засобів у сфері криміналістики та набути статусу доказів у кримінальному провадженні, в порядку передбаченому кримінальним процесуальним Законодавством України. В даному випадку, сліди кримінально протиправної діяльності та процесуальні джерела в яких вони зазначаються, в якості доказів у кримінальному провадженні, будуть становити її слідчо-криміналістичні ознаки.

Список використаних джерел

1. Кримінальний Кодекс України: Закон України від 05 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

2. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: Закон України від 30 червня 1993 року № 3341-XI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12#Text>.